

Hänger grundvatten och ytvatten ihop?

Mattias Gustafsson

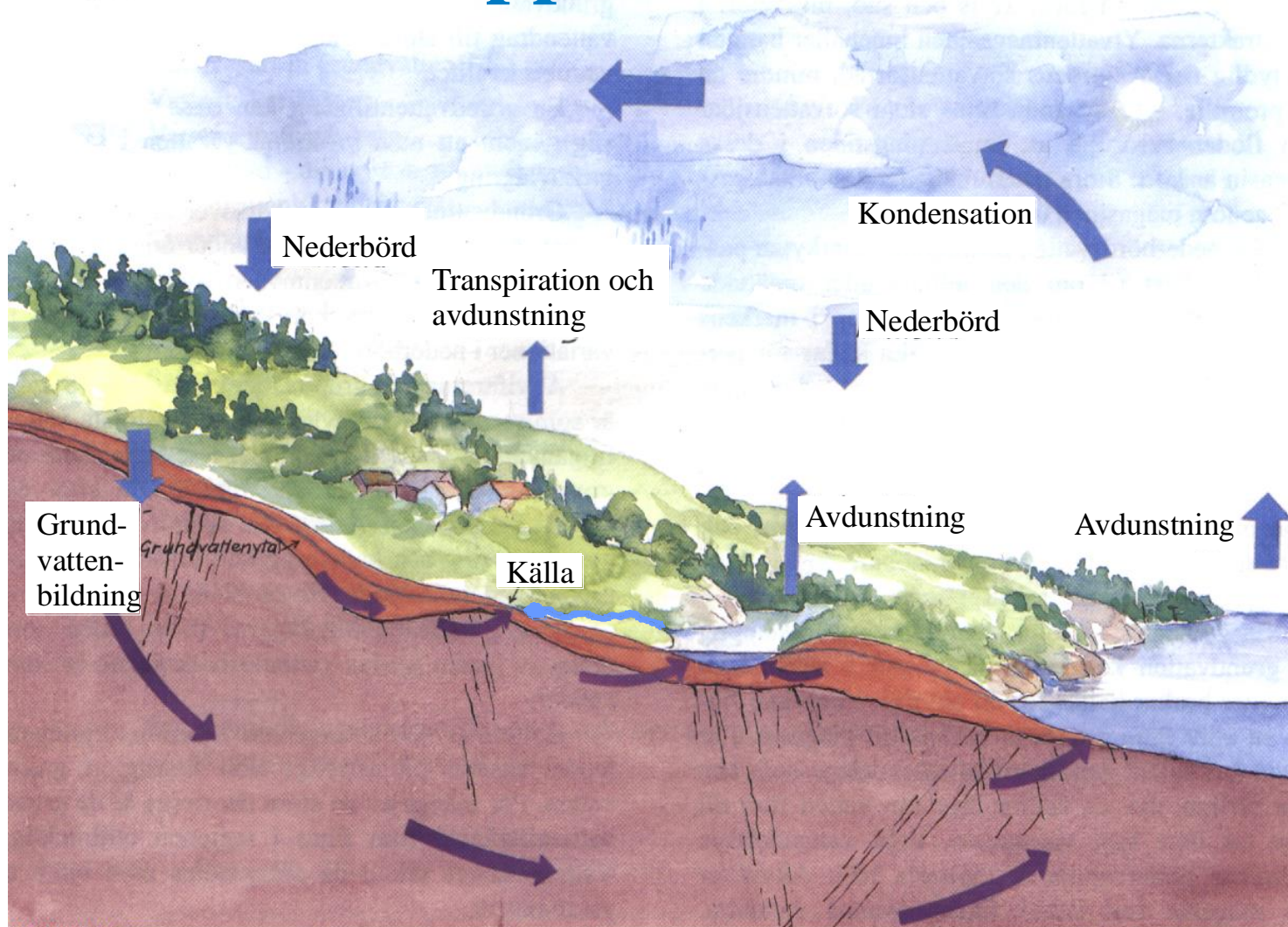
SGU

Enheten för Hållbar vattenförsörjning

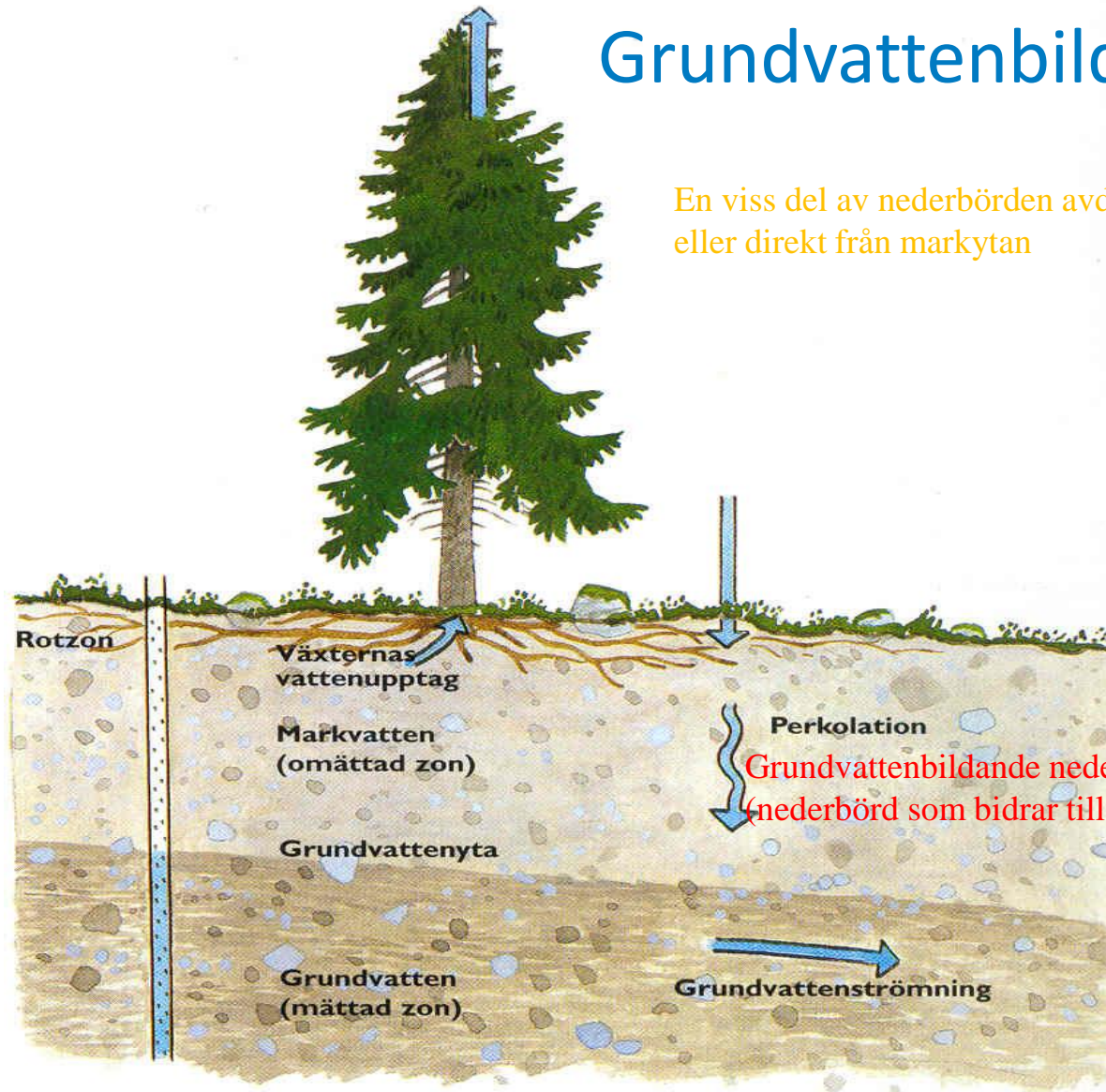

Vattnets kretslopp

Grundvattenbildning

En viss del av nederbörden avdunstar från träden eller direkt från markytan

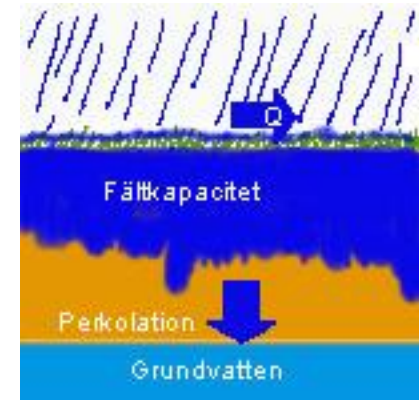
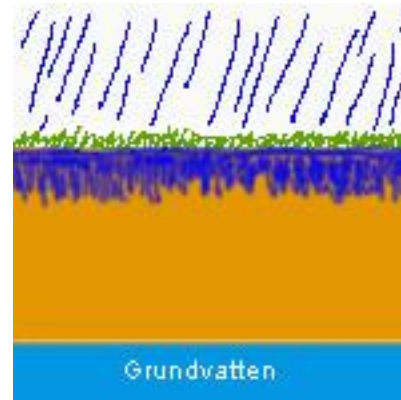
Vad är grundvatten?

Grundvatten är det vatten som finns i den *mättade zonen* (*grundvattenzonen*), d.v.s den del av marken där alla por eller sprickutrymmen är fyllda med vatten

(behöver med nödvändighet inte vara av god kvalitet)

Vattnets infiltration

Fältkapacitet: En jordarts vattenhållande förmåga, mättnadsgräns,

Porositet...

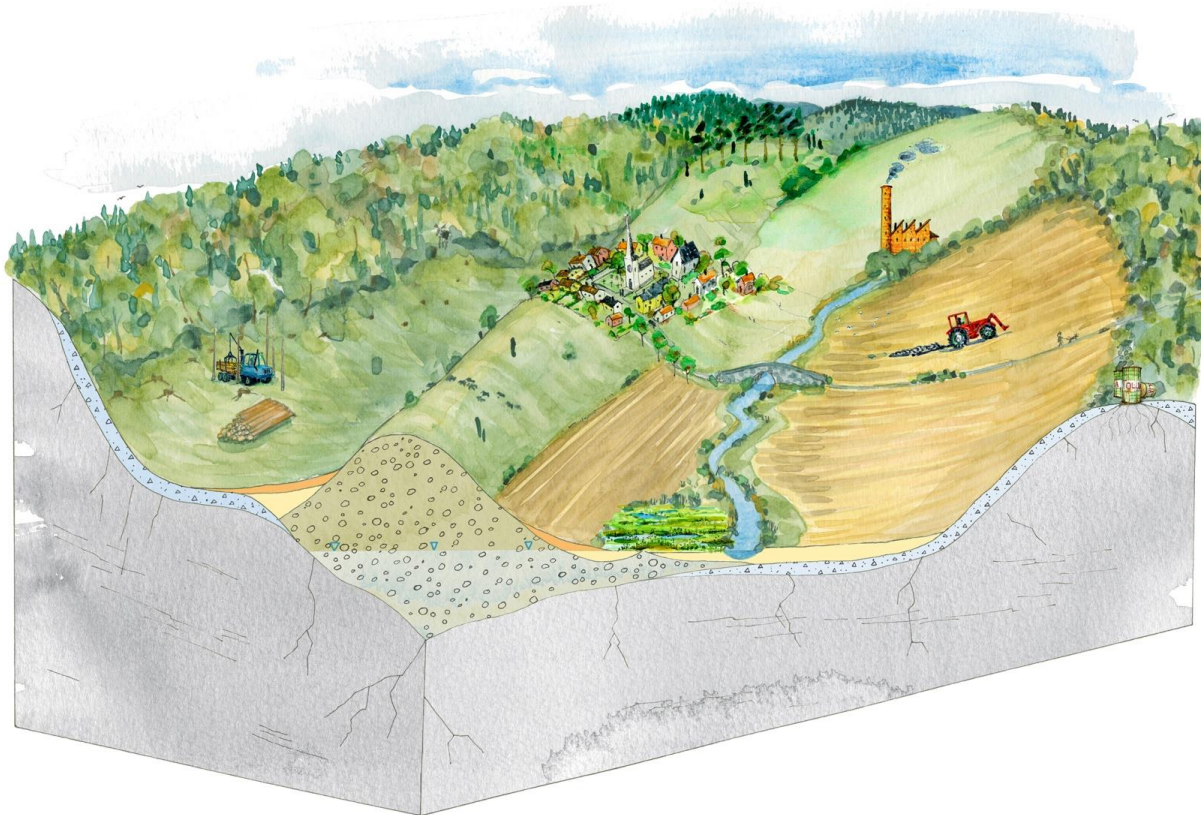
Effektiv porositet...

Vissningsgräns...

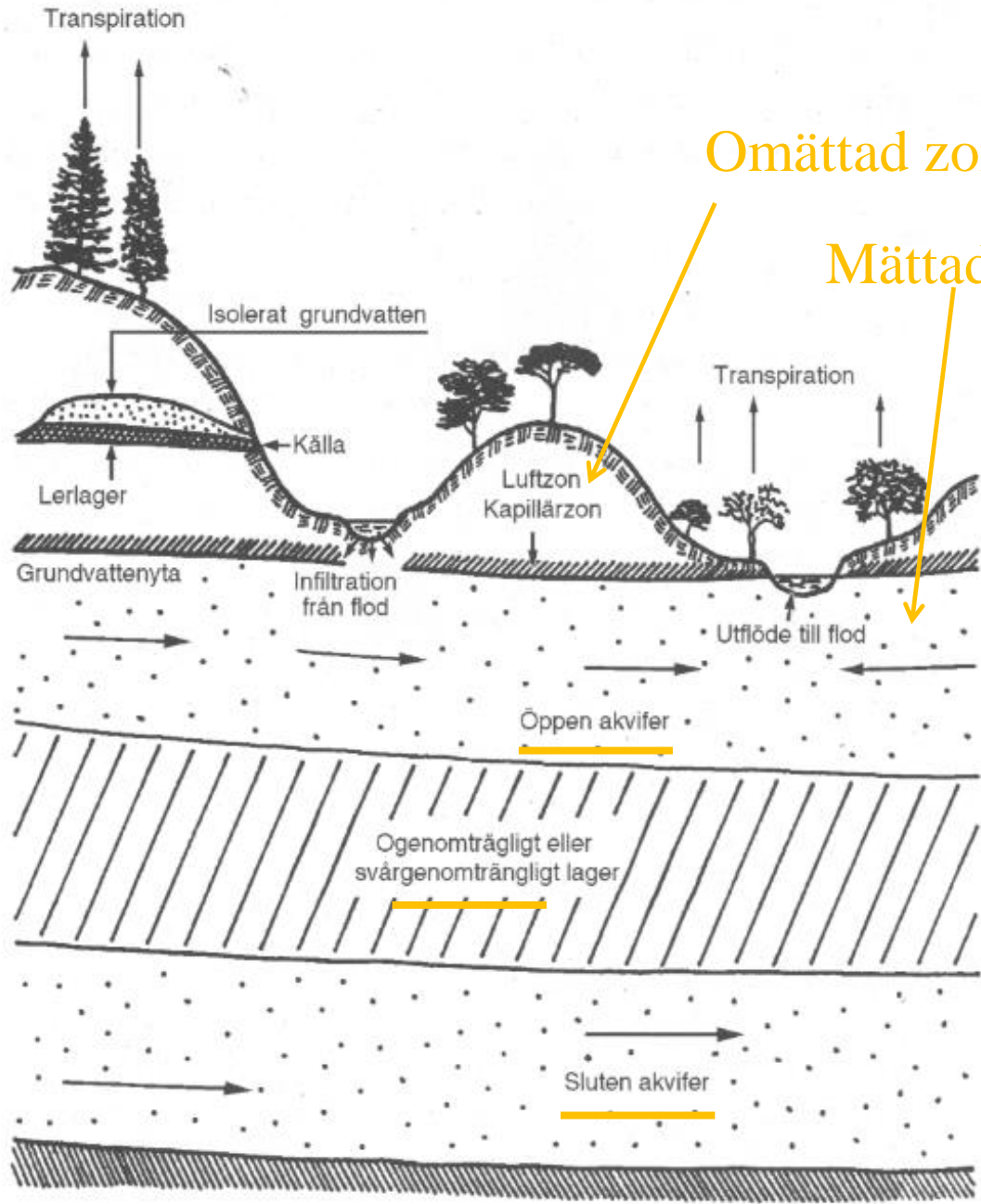
Hydraulisk konduktivitet (permeabilitet)...

Transmissivitet...

Ja, det hänger ihop! Merparten av allt ytvatten har varit grundvatten under kortare eller längre tid!

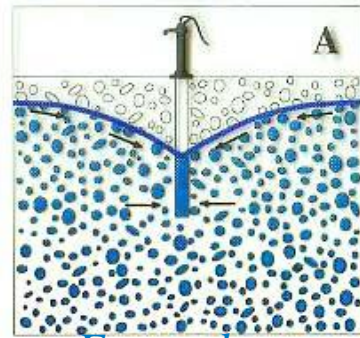
Grundvatten -magasin - olika typer

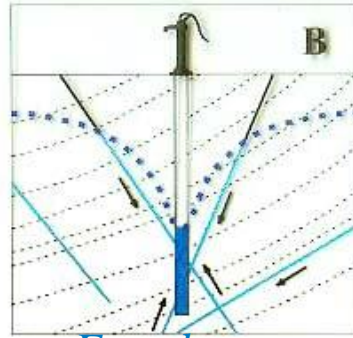
Omättad zon

Mättad zon

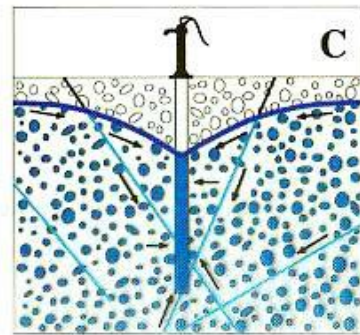
Grundvattenmagasin kan finnas som

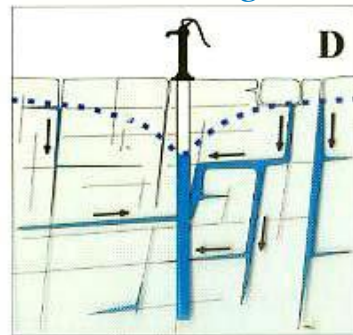
Ex sand

Ex urberg

Ex sandsten

Ex kalkberg

- A** Porakvifer
- B** Sprickakvifer
- C** Por-sprickakvifer
- D** Karst-sprickakvifer

Akvifer = geologisk bildning med grundvatten i utvinnbara mängder

- Porer i berg och jord
- Grundvattenyta
- Grundvattnets tryckyta
- Spricka
- Karstvittrad spricka
- Skiffriighet
- Strömpil

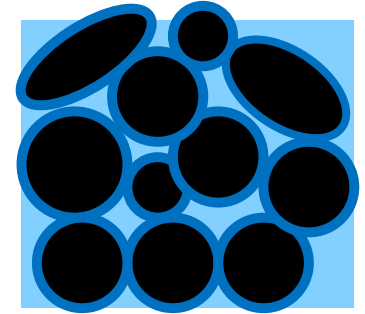
Por-akvifer = jordlager = grävda brunnar/spetsar filterbrunnar

Sprick-akvifer = bergborrade brunnar / "sprängda grävda brunnar"

Porositet och effektiv porositet

Med *porositet*: Grundvattenmagasinets por-/sprickvolym i förhållande till magasinets totala volym
("hålrumsvolym" för luft el vatten i jorden)

Med *effektiv porositet*: Den del av porvolymen i grundvattenmagasinet i vilken grundvattenströmning kan ske
(Ljusblått)

VIKTIGT

Effektiv porositet

- berggrunden i allmänhet 0,01 - 0,05 %
- jordlagren 1 - 20 %

Vilken slutsats drar vi av detta???

Grundvattenmagasinet i berg är begränsat !!!!!!! Vilket påverkar fyllnadshastigheter/omsättningstid

I vilken typ av formation

Isälvsediment

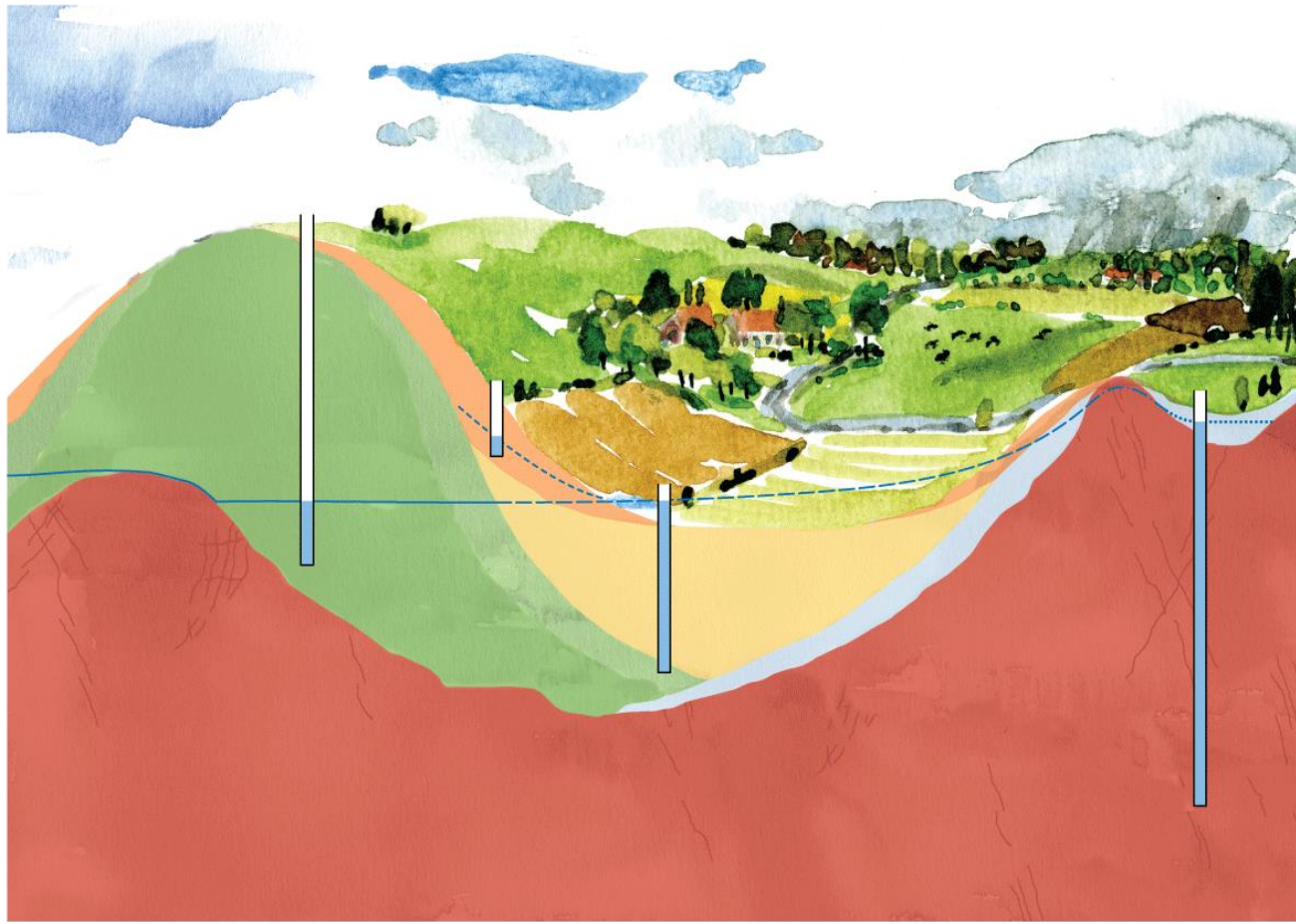
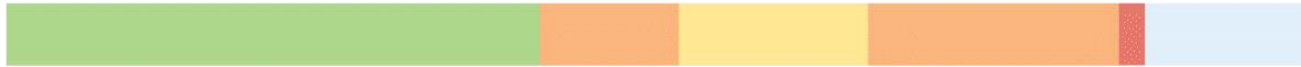
Svallsand

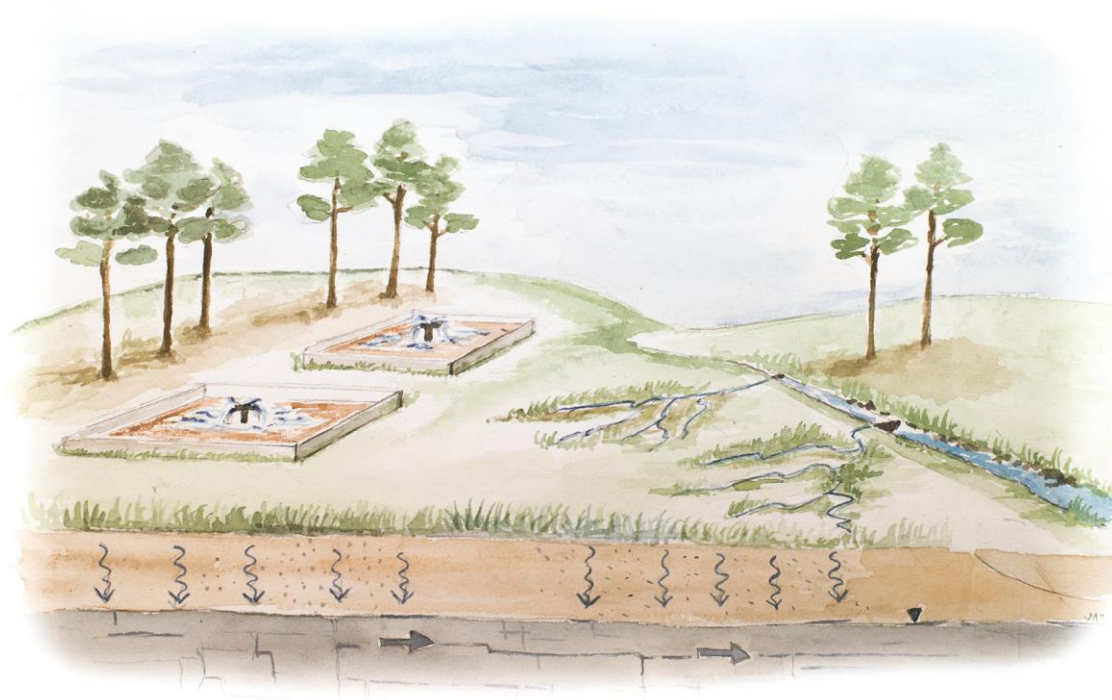
Lera

Svallsand

Berg

Morän

Med begreppet *grundvattenförekomst* förstås en existens av grundvatten i ett grundvattenmagasin

Med begreppet *grundvattentillgång* förstås en grundvattenförekomst som kan tas i anspråk för något syfte (*användbart grundvatten*)

Grundvattenmagasin

Vi karterar grundvattenmagasin ("termosen") medan vattenförekomsten är innehållet i termosen.

Ett grundvattenmagasin är en geologisk formation (t.ex. en rullstensås) med en sammanhängande grundvattenzon.

Magasinen kan vara stora, t ex i våra rullstensåsar, eller små som i morän.

Fältundersökningar

- Nivåmätning

I brunnar och observationsrör

- Källinventering

- Geofysiska mätningar

Georadar, seismik

- Avvägning

- Borrningar

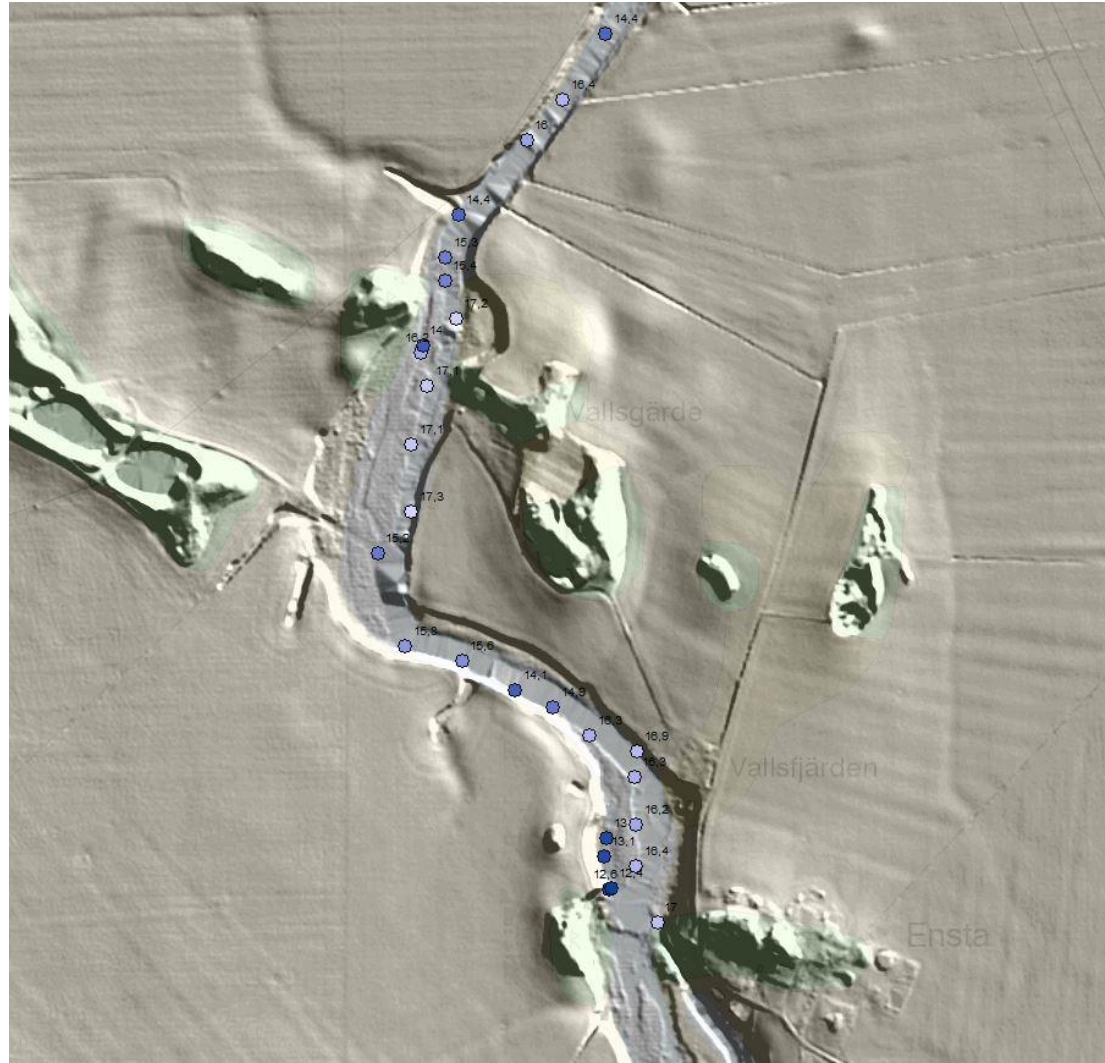
- Provtagning

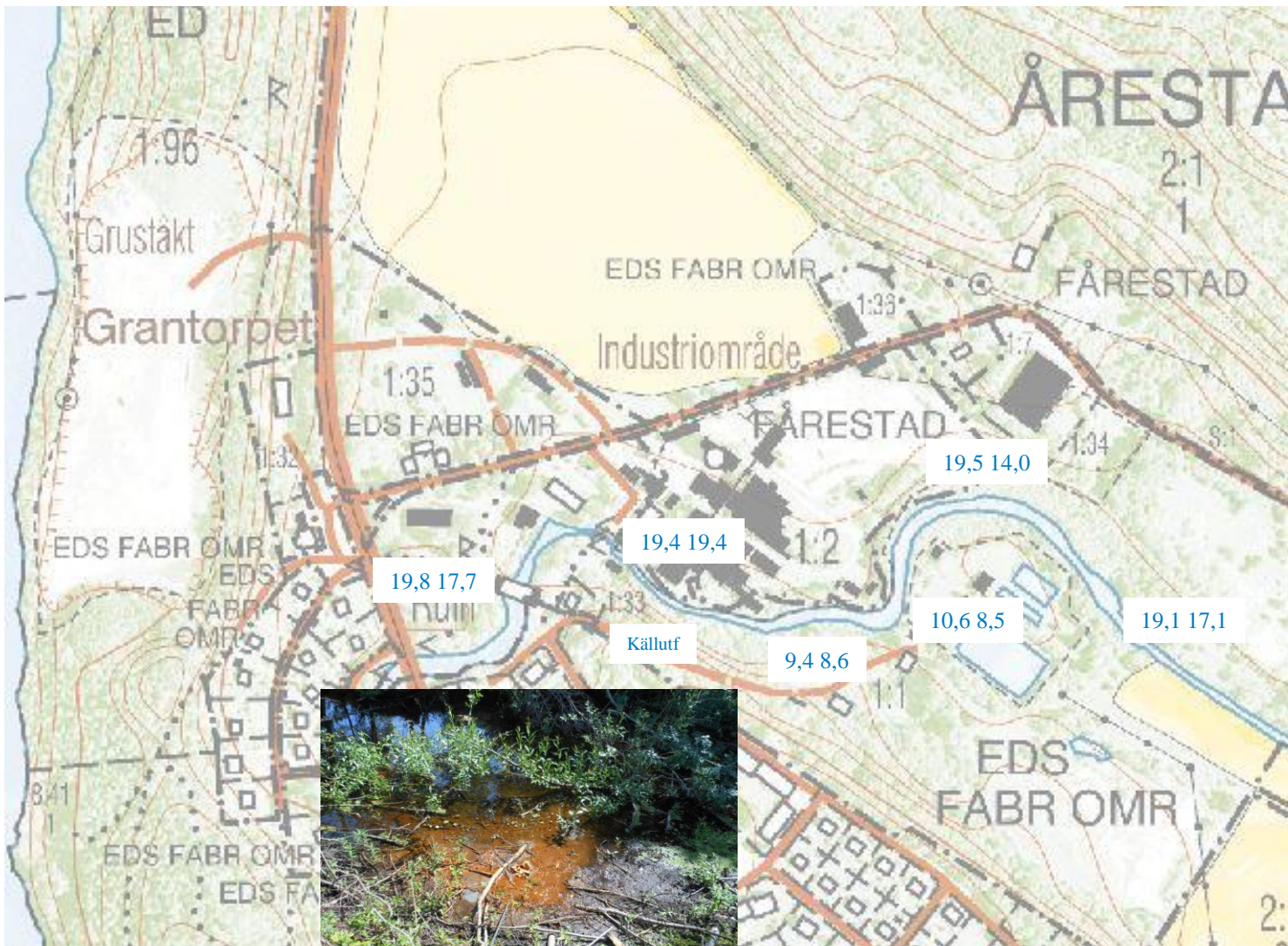
Inom karteringen bedöms kontakt mellan grundvatten och ytvatten

Inom karteringen försöker vi uppskatta kontakten mellan yt- och grundvatten.

Bland annat genom att inventera källflöden, utströmningsområden, göra bedömningar av flöden i vattendrag och från källor, jämföra vattennivåer.

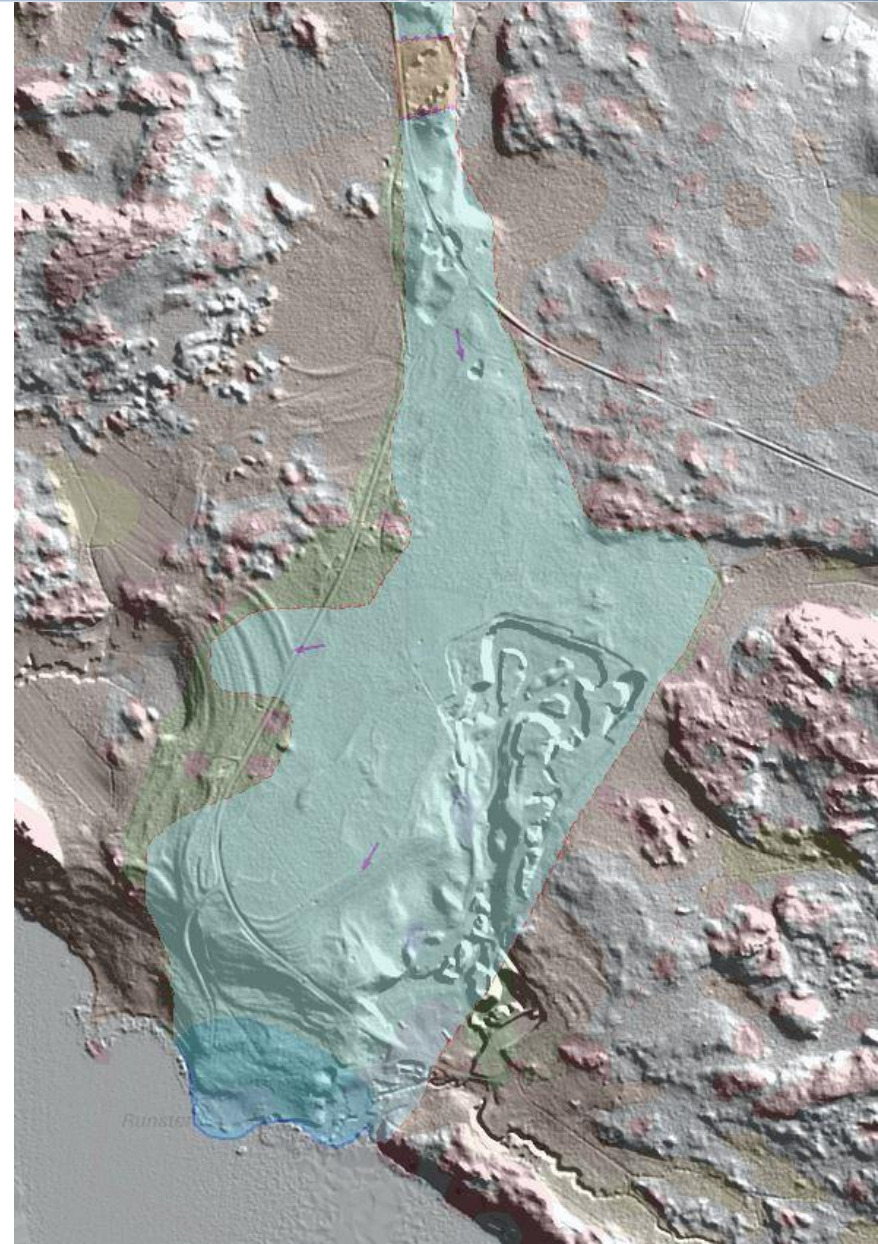

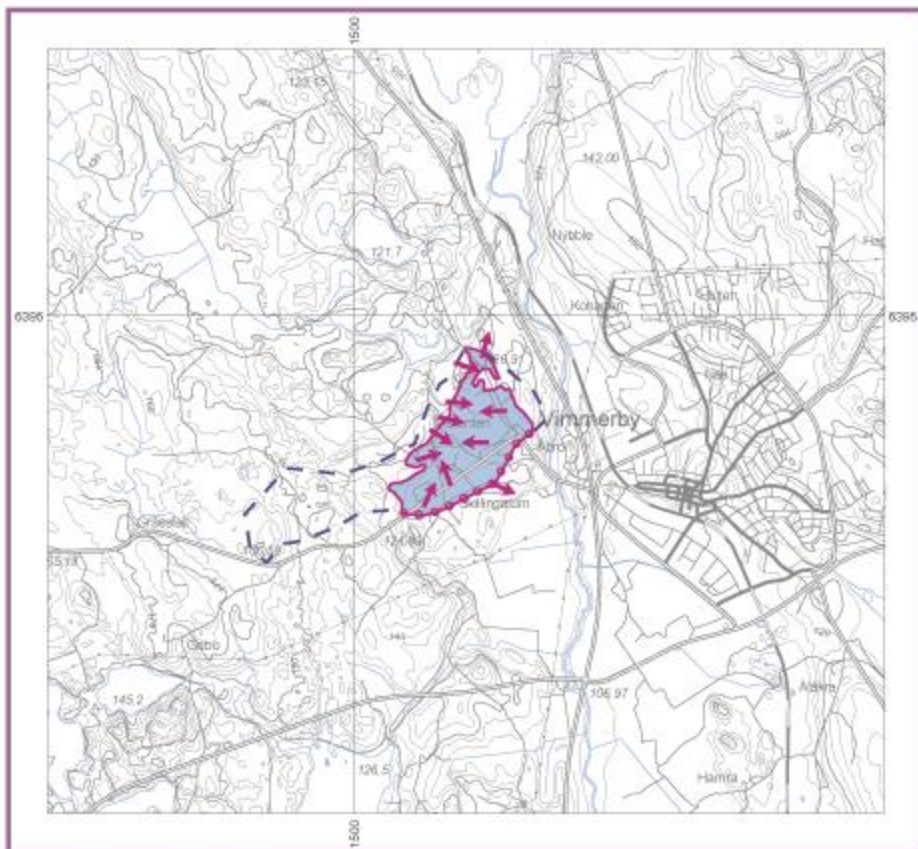

På grundval av geologiska kartor, information från olika arkiv och kompletterande undersökningar görs en bedömning av:

- Grundvattenmagasinets utbredning och uttagskapacitet
- Vattenbalans och tillrinning
- Möjligheter till inducering och infiltration av ytvatten
- Grundvattendelare och strömningsriktning

Den geologiska kartan i denna bilaga utgavs år 2008 av Mikko Nilsson.
Kartans geologiska information finns digitalt lagrad på SGU.

Referens till kartan Nilsson, M., 2008: Grundvattenmagasinet Västra Skogen, Bil. 2. Grundvattenmagasinet, skala 1:50 000. Sveriges geologiska undersökning K xx.
Referens till den geografiska kartan Nilsson, M., 2008: Grundvattenmagasinet Västra Skogen, Bil. 1. Grundvattenmagasinet, skala 1:50 000. Sveriges geologiska undersökning K xx.

Grundvattenmagasinet Västra Skogen

K xx

Bil. 2. Bedömda uttagsmöjligheter

SGU
Sveriges geologiska undersökning

Teckenförklaring

- Grundvattnets huvudriktning i jordlager
Kxx
- Rörlig grundvattendelare
Kxx
- Grundvattenmagasinet's avgränsning
Kxx
- Tillränningsområdets yttre gräns
Kxx
- Bedömd uttagsmöjlighet av grundvatten ur magasinet: 5–25 l/s
Kxx

ISSN 1651-8870
ISBN 978-91-7518-000-2

© Sveriges geologiska undersökning (SGU), 2008

Wapen och bokstav i SGU för varje form av mångfaldig användning eller återgivning av denna kartor. Detta innebär att alla kopieringar utan tillstånd från SGU är olagliga.

Huvudkontor/Total Office
100 020
Brevväg/Wägarväg 61
SE-79 18 Uppsala
Sverige

Sk. 4200 01 11 30 00
Fon +46 (0) 47 11 30 00
E-post: sgug@sgu.se
URL: http://www.sgu.se

Vilka hastigheter blir det

Exempel på strömningshastigheter
i jord

Grus 100 000 - 1 000 m/år (Flödar snabbt! >1km/år)

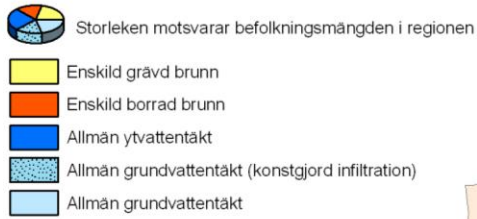
Sand 1 000 - 10 m/år

Silt 1 - 0,001 m/år

Lera < 0,001 m/år (flödar mkt långsamt, < 1mm/år)

Morän 10 - < 0,001 m/år (Vanligen tämligen långsamt)

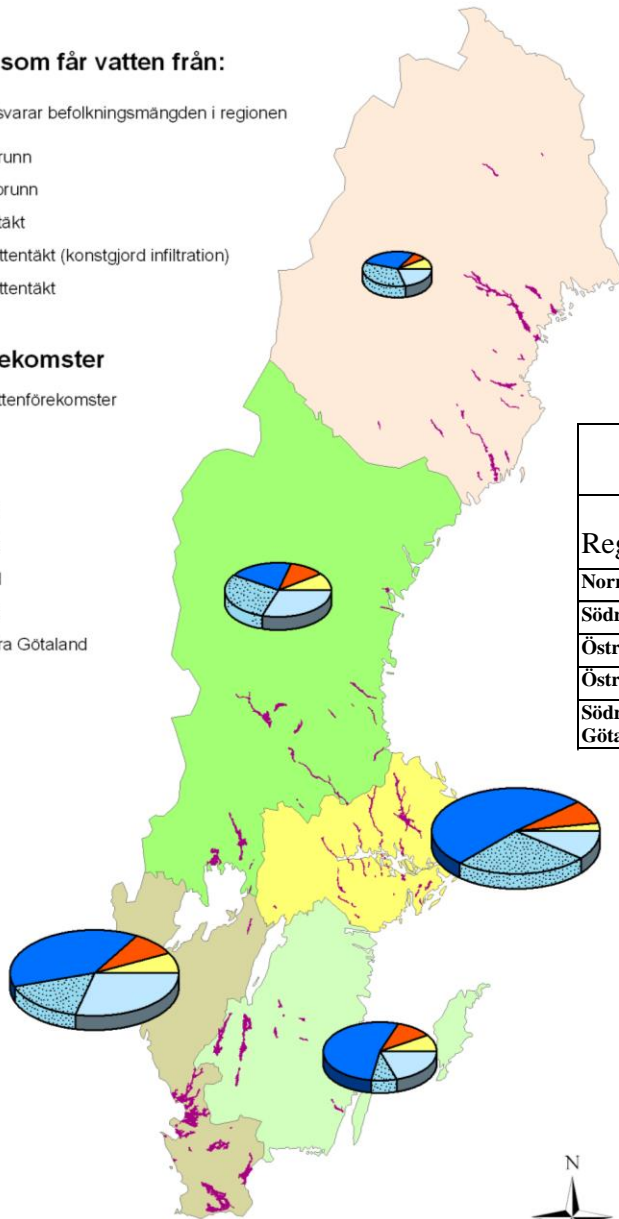
Andel personer som får vatten från:

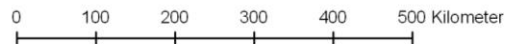
Grundvattenförekomster

Regioner

Region	Antal personer, tusental	Personer med enskild vattenförsörjning, tusental		Personer med allmän vattenförsörjning, tusental			Antal grvtäkt i DGV		Antal personer, tusental
		Grävd brunn	Borrarad brunn	Ytvatten	Grv m konstgjord grvbildning	Grv	Grvtäkt	Grvtäkt med skydd	
Norra Norrland	510	40	30	160	180	100	140	100	260
Södra Norrland	1 200	90	140	280	300	380	440	270	660
Östra Svealand	3 020	70	210	1 560	940	250	200	150	1 140
Östra Götaland	1 370	100	150	730	140	250	350	230	330
Södra och Västra Götaland	3 010	170	250	1 200	490	910	380	200	1 140

Dricksvattenförsörjningens beroende av väder och klimat

Klimatet påverkar:

- kvaliteten på infiltrerande vatten
- grundvattenbildningens storlek
- grundvattennivåer
- grundvattnets flöde
- grundvattnets uppehållstider

Påverkan kan vara både långsiktig beroende av förändringar i "medelklimatet" och av plötslig och tillfällig karaktär

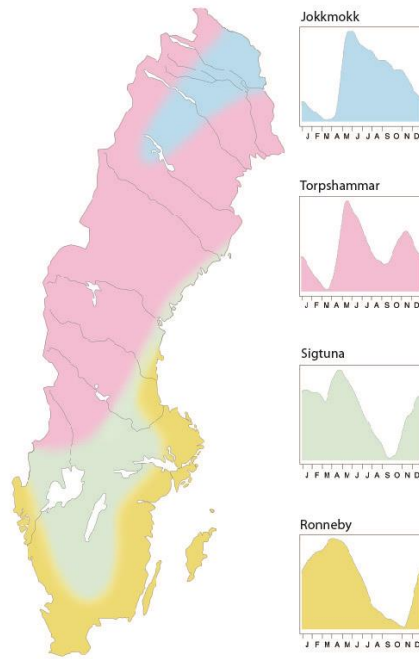

Grundvattennivåernas förändring senaste 40 åren (1975-2014)

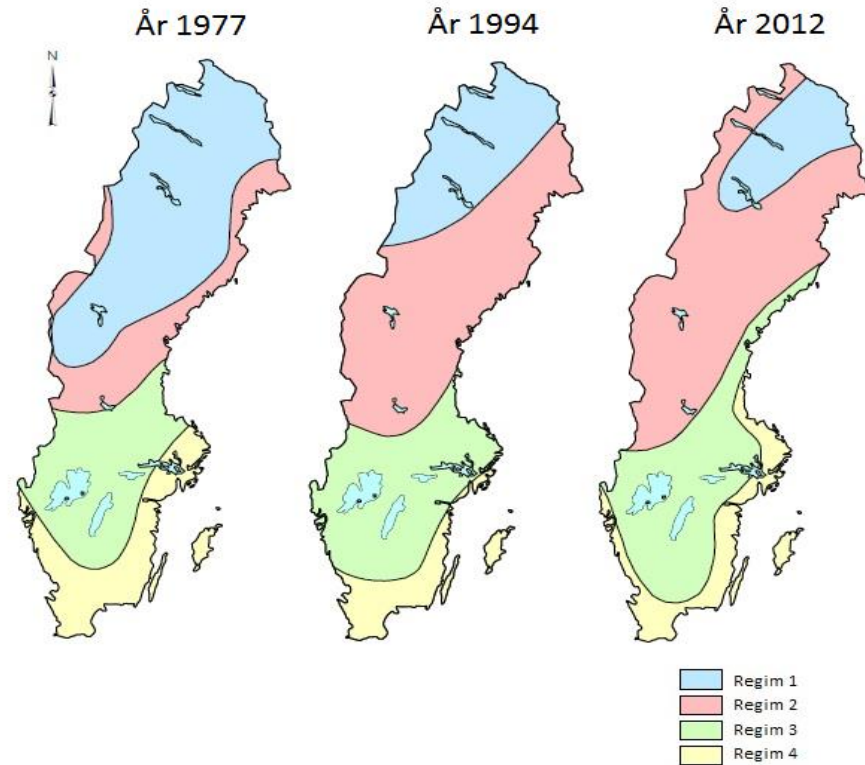
Kartan visar 1977, 1994
och 2012 års gränser

Från 1977 fram till idag
har det skett
förändringar i
grundvattenregimerna
genom förskjutning av
gränserna

Regimkarta för 2012

Regimområdenas utseenden genom åren

Grundvattennivåernas förändring senaste 40 åren

- Generellt ökande nivåer i hela landet (ett par cm till decimeter), speciellt påtagligt senaste 10-20 åren i södra Sverige
- Lågstanivåerna har framförallt blivit högre vilket har jämnat ut grundvattennivåerna mer.
- Mindre markerad snösmältningstopp i södra Sverige pga. regn istället för snölagring.
- Ökande nivåer framförallt under sommaren och början på året (upp mot 30 cm i södra kustområdena).
- Ca två veckor längre avsänkingsperiod de senaste 20 åren.

